

Lathyrusbijen op brede lathyrus

Wilde planten voor wilde bijen

Over geschikte begroeiing en andere voorwaarden in de tuin

Tekst en foto's: Arie Koster

Wilde bijen staan al een aantal jaren in de belangstelling van een breed publiek. Veel tuinbezitters willen iets voor de wilde bijen doen. Kant en klare nestgelegenheid is overal te koop. Echter, nestgelegenheid alleen is niet genoeg, er moeten ook voldoende nectar-planten zijn. Dit artikel gaat in op geschikte beplanting en besteedt ook aandacht aan de geografische ligging van de tuin. In Zuid-Limburg bezoeken andere bijen je tuin dan in Friesland.

Gehoornde metselbij

Klokjesdikpoot bij ruig klokje

Lookmaskerbij op prei

Als tuinbezitter kun je zelf de tuin bijvriendelijk maken of het uit handen geven aan een (ecologische) hovenier. Er zijn honderden geschikte wilde planten voor de tuin beschikbaar, variërend van eenjarige tot vaste plant en van halfheester tot boom. Vaste planten hebben het voordeel dat ze lang bloeien en jarenlang achtereen in tuinen standhouden. Door deze stabiliteit kan er ook beter een relatie tussen vaste planten en wilde bijen tot stand komen. Sommige bijen zijn er bijna altijd, zoals rosse metselbij en gewone geurgroefbij. Andere bijen komen pas als de voedselplanten een stabiele factor zijn. Dat is geen wetenschappelijke waarheid maar wel een praktisch gegeven. Met uitzondering van brede lathyrus bevat bijgevoegde tabel alleen planten van de 'inheemse' flora. Brede lathyrus, een Zuid-Europese soort, wordt frequent door lathyrusbijen bezocht.

Groepen

Voor de toepassing in tuinen kunnen vaste planten globaal in een paar groepen worden ingedeeld.

- Graslandplanten die spontaan in een niet al te intensief onderhouden graslandje kunnen voorkomen. Dat zijn bijvoorbeeld paardenbloem, scherpe boterbloem of biggenkruid. Havikskruiden en gewoon biggenkruid zijn belangrijke planten voor roet-en pluimvoetbijen. Vooral in tuinen die op zandgrond aan open gebieden grenzen of in de buurt ervan liggen.
- Kruiden van open of gestoorde grond die in borders op open plekken of tussen de andere planten spontaan voorkomen zoals zevenblad, robertskruid of hondsdraf zijn vaak woekerende planten. In de tabel wordt daarom als voorbeeld alleen hondsdraf genoemd.
- Planten die zich gewoonlijk niet spontaan vestigen en daarom uitgezaaid of aangeplant worden. De tabel bevat in hoofdzaak deze planten. De meeste planten kunnen in de border worden aangeplant.

Grote wederik met slobkousbij in slaaphouding

Tabel: Wilde planten en voorbeelden van bezoekende bijensoorten

Bloeitijd	Bijenplant	Opmerking	Voorbeelden bijenbezoek
mrt-apr	Bosanemoon		Rosse metselbij*, tweekleurige zandbij, vosje
mrt-apr	Slanke sleutelbloem		Gewone sachembij*, gehoornde metselbij*
mrt-mei	Gevlekt longkruid		Gewone sachembij*, rosse metselbij*
mrt-mei	Maartsviooltje		Gewone sachembij*, zandbijen, rosse metselbij*
apr-mei	Hondsdraf	! r	Zandbijen, groefbijen, gewone sachembij, metselbijen*
apr-jun	Kruipend zenegroen		Gewone sachembij*, rosse metselbij*, blauwe metselbij*
apr-jul	Gulden sleutelbloem		Gewone sachembij*
apr-sep	Gevlekte dovenetel		Gewone sachembij*
mei-aug	Prachtklokje		Klokjesbijen #*, klokjesdikpoot #, behangersbijen*
mei-sep	Wilde reseda		Reseda maskerbij #*, weide maskerbij*, zandbijen
jun-jul	Breedbladig Klokje		Klokjesbijen #*, klokjesdikpoot#, behangersbijen*
jun-jul	Tripmadam		Gewone dwergzandbij, groefbijen
Jun-jul	Wit vetkruid		Gewone dwergzandbij, groefbijen, maskerbijen*
jun-aug	Aardaker	r klimplant	Lathyrusbij #*, grote bladsnijder*
Jun-aug	Brede lathyrus	r klimplant	Lathyrusbij #*, grote bladsnijder*, tuinbladsnijder*
jun-aug	Akkerklokje	!	Klokjesbijen#*, klokjesdikpoot, tweekleurige zandbij
jun-aug	Betonie		Andoornbij #*, grote wolbij*
jun-aug	Bosandoorn	! r	Andoornbij #*, blauwe metselbij*, grote wolbij*
jun-aug	Boslathyrus	r	Langhoornbij #, lathyrusbij #*, tuinbladsnijder*
jun-aug	Grote wederik	! r	Gewone slobkousbij #, groefbijen
jun-aug	Rechte ganzerik		Maskerbijen*, gewone geurgroefbij, tweekleurige zandbij
jun-sep	Bont kroonkruid	r	Lathyrusbij #*, grote wolbij*, blauwe metselbij*, behangersbijen*
Jun-sep	Gewoon biggenkruid	graslandplant	Kleine roetbij #, pluimvoetbij #, zandbijen, groefbijen
jun-sep	Gewone rolklaver	graslandplant	Grote wolbij*, grote bladsnijder*, tuinbladsnijder*
jun-sep	Grote kattenstaat	!	Kattenstaartbij #, grote bladsnijder*, tuinbladsnijder*
jun-sep	Hartgespan	kortlevend	Grote wolbij, tuinbladsnijder
jun-sep	Heggenrank	klimplant	Heggenrankbij # Z-L, rivierengebied; zandbijen
jun-sep	Kleine bergsteentijm		Grote wolbij*
Jun-sep	Muskuskaasjeskruid		Klokjesdikpoot, grote klokjesbij* als slaapplaats
jun-sep	Stinkende ballote		Grote wolbij*, tuinbladsnijder*, andoornbij #*
jun-sep	Wilde marjolein		Blauwe metselbij*, wespbijen, bloedbijen
jul-aug	Gele kamille	kortlevend	Tronkenbij #*, wormkruidbij #*, maskerbijen*
jul-aug	Moerasandoorn	! r	Andoornbij #*, grote wolbij*
Jul-aug	Moerasrolklaver	! r	Grote wolbij*. grote bladsnijder*, tuinbladsnijder*
jul-aug	Ruig klokje		Klokjesbijen #*, klokjesdikpoot # , behangersbijen*
Jul-aug	Wilde cichorei		Pluimvoetbij, kleine roetbij, groefbijen
jul-sep	Boerenwormkruid		Wormkruidbij #*, Kruiskruidbij#, tronkenbij #*
jul-sep	Echte gamander		Grote wolbij*, andoornbij #*
Jul-sep	Echte guldenroede		Kruiskruidzandbij, tronkenbij, groefbijen
jul-sep	Heelblaadjes	! r	Tronkenbij# *, tuinbladsnijder*
Jul-sep	Schermhavikskruid	Graslandplant	Pluimvoetbij #, kleine roetbij #

Verklaring tekens

*	Maakt naast natuurlijke nestgelegenheid ook gebruik van bijenhotels
#	Bij is van de plantensoort, -genus, of -familie afhankelijk
!	Plant kan zich op open grond sterk uitzaaien of zich door worteluitlopers sterk en snel uitbreiden
r	Plant vraagt veel ruimte 1,5-2m².
klimplant	Aardaker en brede lathyrus groeien ook langs open afrasteringen zoals hekken en gaas.

Rosse metselbij op veldsalie

Met zand gevulde voegen geven nestmogelijkheid

Niet bij stuifmeel alleen

De planten alleen trekken geen wilde bijen aan. In of bij de tuin moet ook nestgelegenheid zijn. De meeste bijen nestelen het liefst in min of meer open zandgrond. Tuinen met droge tot vochtige, maar schrale zandgrond bieden veel meer ondergrondse nestgelegenheid dan tuinen op zwaardere en voedselrijkere gronden. De meeste tuinen zijn volledig beplant en bieden weinig ruimte voor in de bodem nestelende bijen. Los plaveisel op een zandlaag van ca 25 cm diep of dieper en met niet al te smalle voegen biedt vaak goede nestgelegenheid. Die voegen groeien gewoonlijk al vrij snel dicht en moeten daarom voor en/of na het vliegseizoen met een onkruidborstel of een scherp voorwerp worden schoon gemaakt zodat de bodem toegankelijk blijft voor bijen. Kleine open plekken worden ook als nestgelegenheid gebruikt.
Vooral in kleinere tuinen met weinig of geen open grond lijkt het er op dat de meeste bijensoorten bovengronds nestelen. Onder

⇦

Extra toelichting bij de tabel op de linkerpagina
Voor milieu en groeiplaats zie onderstaande link.
Voor vollediger overzicht voor bijen in tuinen zie de bijenkalender op:
www.denederlandsebijen.nl.
In zeer grote tuinen en landgoedachtige parken kan in principe het overgrote deel van de Nederlandse wilde bijen op vaste planten voorkomen.
Zie hiervoor het overzicht op:
www.bijenplanten.nl

Grote klokjesbij op ruig klokje

Kattenstaartbij mannetje

Kattenstaartbij vrouwtje

meer in holle afgestorven stengels, oude verweerde muren, in balken van oude schuren, in rieten daken en rietmatten. Waar deze elementen ontbreken, kunnen bijenhotels compensatie bieden.

Grote wolbij op bont kroonkruid

Ligging

Op papier lijkt dat allemaal erg eenvoudig. Als tuinbezitter kun je voor voedsel en nestgelegenheid zorgen, maar dat geeft geen enkele garantie dat er wilde bijen worden aangetrokken. De geografische ligging van de tuin is een zeer zwaarwegende factor. Het maakt een enorm verschil of een tuin in Maastricht ligt of in Sint Annaparochie. Als beide tuinen volledig identiek zouden zijn zou je in Maastricht in een tuin van een honderd m^2 wel 20 tot 30 solitaire bijensoorten kunnen verwachten terwijl het in het Friese kleigebied met ca. vijf soorten ophoudt. Ook de ligging in de stad is een dominerende factor. In de binnenstad is veel minder kans op wilde bijen dan aan de stadsrand. En in een tuin in de stadsrand die grenst aan een bijenrijk gebied kunnen aanzienlijk meer bijen voorkomen, dan aan de andere kant van de stad die grenst aan intensief agrarisch gebied.

Leefgebied vergroten

De factor tijd kan nadelige factoren compenseren. Naarmate de tuin ouder wordt, zullen meer wilde bijen zich vestigen. Verder heeft de grootte van een tuin ook invloed op het aantal soorten bijen. Hoe groter de tuin des te meer ruimte voor bijenplanten, nestgelegenheid en hoe diverser de bijenfauna. Bijen trekken zich niets aan van heggen en schuttingen. Dat biedt mogelijkheden om het leefgebied van bijen te vergroten. Als buren gezamenlijk hun tuinen bijenvriendelijker maken, kan dat een duidelijk merkbaar positief effect hebben op de bijenstand. Veel kleine tuinen worden voor de bijen dan één grote tuin.

Geelgerande tubebij op gele ganzebloem